

**Olha Fashchevska, PhD in Economics,
Senior Researcher**

*State Organization «Institute for Economics and Forecasting
of the National Academy of Sciences of Ukraine»*

Kyiv, Ukraine

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-222-7-10>

PRIORITIES AND MECHANISMS OF POST-WAR TRANSFORMATION OF UKRAINE'S ECONOMY

ПРІОРИТЕТИ І МЕХАНІЗМИ ПОВОЄННОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Одним з першочергових завдань для державних органів країни у період відновлення є визначення пріоритетів розвитку та черговості їх втілення у політиці повоєнної відбудови країни з урахуванням необхідності формування нових та/або посилення існуючих економічних і суспільних інституцій. Відмінність

пріоритетів державної політики в залежності від етапу повоєнного відновлення, на якому наразі перебуває країна, підкреслюється фахівцями ООН зі стійкого розвитку у постконфліктних країнах [1]. Умовно визначено *три фази повоєнного відновлення і відповідні їм пріоритети* економічної політики:

Фаза I «Стабілізація» (0–3 роки) – використання коротко-строкових інструментів відновлення економічного процесу з метою стабілізації економічної ситуації, налагодження роботи міської інфраструктури, відновлення критичної виробничої інфраструктури, забезпечення населення гуманітарною допомогою, поновлення надання соціальних послуг, повернення біженців та переміщених осіб.

Фаза II «Перехід і відновлення» (4–7 років) – по мірі того, як економіка країни відновлюється, стає можливим широко-масштабне здійснення структурних реформ для досягнення макроекономічної стабільності і стійкого зростання. Пріоритетами тут є зайнятість, заохочення виробничих інвестицій, пом'якшення ділових ризиків та зменшення соціальної нерівності через створення стійких засобів до існування, особливо для вразливих категорій населення.

Фаза III «Розвиток» (8–10 років) – коли країна переходить з постконфліктної фази до більш «нормального» функціонування, часовий горизонт планування стає довгостроковим і можна розпочати реалізацію стратегії сталого та інклюзивного соціально-економічного розвитку.

Зарубіжні дослідники стверджують, що неможливо перейти від «економіки війни» до «економіки розвитку» без проходження проміжної фази – «економіки миру» чи «постконфліктної економічної відбудови», причому економічна відбудова не буде ні ефективною, ні стійкою без швидкого покращення життя та надання населенню засобів до існування саме за рахунок відновлення виробництва, а не гуманітарної допомоги [2]. Тому у післявоєнний період, коли економіка України потерпить від втрати значного обсягу економічного потенціалу, а вагома її частина все ще не функціонуватиме, цілі відновлення і

трансформації на кожному з етапів відновлення мають бути наступними:

– на 1-му етапі – сприяння суб'єктам господарювання у подоланні критичної ситуації, що склалась внаслідок війни: стимулювання швидкого фізичного відновлення виробничих потужностей, повернення працівників, регенерації ланцюжків постачання та логістики;

– на 2-му етапі – відновлення повноцінної діяльності економіки на новій технологічній основі через дерегуляцію і покращення бізнес-середовища, спрощення системи оподаткування, запровадження більш гнучких форм і правил працевлаштування, заохочення інновацій у ключових галузях, запровадження сучасних форм освіти дорослих тощо;

– на 3-му етапі – формування такої конфігурації економічної системи країни, яка буде здатна забезпечити її довгостроковий, стійкий та інклюзивний розвиток.

При цьому, хоча подолання наслідків воєнних конфліктів і повоєнне відновлення не буває швидким і прямолінійним, від уряду очікується досягнення видимих населенню та суб'єктам господарювання результатів вже у першій фазі відновлення – у перші три роки [3].

Враховуючи зарубіжний досвід повоєнної відбудови економіки, у якості пріоритетів та відповідних їм механізмів трансформації економіки України пропонуємо визначити наступні:

Пріоритет 1: *подолання інституційних вад і обмежень економічної діяльності*, які залишаються актуальними протягом усього періоду незалежності країни. *Механізм*: деолігархізація та демонополізація економіки, проведення судової реформи і відновлення довіри суб'єктів господарювання до судової системи, проведення антикорупційної реформи та подолання (скорочення) корупції, розумне обмеження державної власності та державного впливу в економіці при дотриманні вимог забезпечення національної безпеки та оборони;

Пріоритет 2: *розвиток видів економічної діяльності, які зможуть найшвидше відновити повноцінне функціонування, сприятимуть поновленню роботи підприємств інших галузей, можуть стати драйверами технологічної модернізації економіки, мають вагомий експортний потенціал і місце на світових ринках, значно впливають на зайнятість населення та економіку регіонів* – житлового та промислового будівництва, сільського господарства і виробництва харчових продуктів, виробництва певних видів хімічної продукції, машинобудування, ІТ. *Механізм:* створення сприятливих для інвесторів регуляторних і податкових умов та за участі державного фінансування і коштів міжнародних донорів на перших етапах відновлення виробництва у зазначених галузях;

Пріоритет 3: *стимулювання кардинальної технічної і технологічної модернізації вітчизняного виробництва з особливою увагою до відбудови, технічної модернізації і запровадження енергозберігаючих технологій у діяльності транспортної, енергетичної телекомунікаційної, соціальної інфраструктурних систем.* *Механізми:* залучення грантових і кредитних коштів міжнародних донорів та інвестицій у реалізацію проектів з розвитку високотехнологічних виробництв; стимулювання інноваційної діяльності МСП і стартапів у таких видах діяльності як ІТ, телекомунікації, виробництво електричного та електронного устаткування; створення спеціальних економічних зон і технологічних парків у першу чергу на територіях, які не зазнали воєнного впливу, а пізніше – і у звільнених регіонах; проведення роботи із зарубіжними організаціями і компаніями (передусім у країнах з великою кількістю біженців з України) щодо надання на пільгових умовах резидентства у зарубіжних СЕЗ і технопарках вітчизняним підприємствам;

Пріоритет 4: *збереження і подальший розвиток людського капіталу як найважливішої складової потенціалу відновлення країни.* *Механізм:* формування «поля можливостей» для економічно активного населення з метою стимулювання його повернення в країну та запобігання новому відтоку в умовах

післявоєнних труднощів. Складовими такого «поля можливостей» можуть бути: освітні програми професійної підготовки та перепідготовки кадрів та – у більш широкому вимірі – освіти дорослих (освіти протягом життя) загалом, що є важливим для працівників, які постали перед необхідністю професійної переорієнтації внаслідок втрати попереднього місця роботи і неможливості його швидкого відновлення (протягом 1–2 років); освітні програми для власників МСП та ФОПів (а також для населення, яке бажає розвинути свої підприємницькі здібності) щодо актуальних проблем ведення підприємницької діяльності в умовах її трансформації у повоєнний період; програми підтримки соціального підприємництва, важливість якого зростатиме через збільшення кількості людей, що відносяться до вразливих категорій населення; розширення зв'язків вітчизняних наукових установ і закладів вищої освіти із зарубіжними з метою входження цих установ до глобального освітнього і наукового просторів і формування таким чином нових освітніх можливостей для населення України;

Пріоритет 5: *відбудова і реконструкція міст* як центрів зосередження економічної діяльності у регіонах країни. *Механізми:* відновлення житлового фонду зруйнованих населених пунктів та реконструкція вцілілого, але застарілого житла, з урахуванням сучасних принципів міського планування; розбудова міст на основі концепцій «розумного міста» та «зеленого міста»; розбудова і модернізація комунального господарства міст, пріоритетний розвиток громадського транспорту, наближення соціальної інфраструктури і центрів дозвілля до нових житлових мікрорайонів тощо.

Література:

1. *Developing National Sustainable Development Strategies in Post-Conflict Countries*. United Nations Department of Economic and Social Affairs Division for Sustainable Development. June 2011. URL: <http://www.sustainabledevelopment.un.org>.

2. Graciana del Castillo, Ralph Bunche (2015) *Economic Reconstruction and Reforms in Post-Conflict Countries*. Centre for Research on Peace and

Development (CRPD) Working Paper No. 25. Leuven, Belgium. URL: <http://www.kuleuven.be/crpd/>.

3. Резнікова Н., Панченко В. *Як уникнути евтаназії української економіки*. Український тиждень. 30 березня 2022. URL: <http://www.tyzhden.ua/>.